študentski list

Tribuna

študentski list

Ljubljana, 19. februarja 1968
Letnik XVI Številka 14

ЗА МАКЕДОНСКИТЕ РАБОТИ

(odlomek)

Do izoblikovanja samostojne Srbije in Grčije je bil boj vseh zasužnjenih narodov na Balkanu skupen; to je bil boj proti skupnemu sovražniku — otomanski Turčiji. Ta boj se je odvijal na verski osnovi, boj kristjanov proti hegemoniji muslimanskega plemena, boj križa proti polmesecu. Po osamosvojitvi Srbije in Grčije pa so se stvari spremenile. Vladajoči razredi teh držav niso gledali na borbeno tradicijo in se niso zanimali za sosednje narode, Makedonce in Bolgare. Boj bolgarskega in makedonskega ljudstva so začeli gledati s svojega državnega, razrednega stališča. Usodi bolgarskega in makedonskega naroda, ki sta še naprej ostala pod turškim gospodstvom, pa sta bili še skupni. Zato so Makedonci in Bolgari v boju proti skupnemu sovražniku zaradi skupnih interesov hodili po skupni poti. Zaradi tega so imeli v tem obdobju skupen duhovno-kulturni preporod. Takrat se makedonsko vprašanje ni postavljalo ločeno od bolgarskega, ampak skupaj, kot vprašanje kristjanov ali vprašanje tlačanov, raje. Makedonsko vprašanje se je postavilo posebej na berlinskem kongresu oz. po osvoboditvi Bolgarije, po njeni državno-nacionalni osamosvojitvi. Tako so mnogi naši (makedonski) prosvetitelji pred tem zgodovinskim obdobjem v skupnem boju makedonskega in bolgarskega naroda proti istemu sovražniku zaradi zvez z bolgarskim preporodom dajali nekaterim svojim delom bolgarsko ime, čeprav le-ta nosijo čisto makedonski narodno-preporodni značaj in vsebino. Spremenjeni ekonomski in politični pogoji, v katerih se je znašla turška država po krimski vojni, so izzvali veliko rast makedonskega narodnega gibanja. Prihajajoči kapitalizem so ovirali ostanki fevdalizma v Turčiji. Po drugi strani sta se makedonska obrtniška proizvodnja in trgovina dušili zaradi zahodnoevropskega blaga. V teh pogojih je odrivanje turškeega gospodstva za makedonsko ljudstvo pomenilo odstranjevanje fevdalnih ostankov in odstranjevanje konkurence zahodnoevropskega blaga. Ta položaj je makedonske obrtnike in kmete naganjal v nepomirljiv boj s turško fevdalno državo.

III.

Berlinski kongres (1878), ki je Makedonijo izključil iz meja Bolgarije in drugih samostojnih narodnih držav na Balkanu, je prvič pred evropsko javnostjo priznal samostojni etnični značaj makedonskega naroda in kmalu potem sta se imeni »Makedonija« in »makedonski narod« razširili ne le po Evropi, ampak po vsem svetu.

Krste Misirkov se v svoji knjigi »Za makedonckite raboti« in v svojih drugih delih odlikuje s široklm demokratizmom; široka duša, — ostroumnost, spravljivost. Za splošni blagor je razlagal svoje pojmovanje makedonskih narodnih idealov. Prepričan je bil, da so ti ideali edino pravi, in je pozival vse, da bi postali splošnomakedonski in splošnoljudski. Trudil se je z vsemi močmi, da bi dvignil nacionalno zavest makedonskega naroda, računal je na »ideale vseh duš o splošnonarodnih zadevah in na zdravje teh duš, od česar je odvisno zdravje in plodovitost vsega javnega narodnega dela. Napačno razumljeni narodni ideali samo povečujejo narodne nesreče, ne da bi prinesli kaj dobrega«. Tu misli na velikobolgarsko, velikosrbsko in velikogrško propagando, ki se je v tem času bojevala za makedonsko zemljo in vnašala v glave makedonskega ljudstva protimakedonske narodne ideale ter razbijala njegovo enotnost. V tej propagandi vidi nepovednega sovražnika makedonskega naroda in zahteva energičen boj proti njej.

Krste Misirkov je bil prežet z reformatorsko mislijo, ki je prevladovala v Evropi 19. stoletja in ki jo je negovala od pretresov in revolucij prestrašena buržoazija. Bil je proti pretresom, a za kulturno in politično evolucijo: »Evolucija ali postopno razvijanje našega naroda v morealno-religiozno smer.« Apeliral je na revolucionarne komiteje, da bi odložili orožje in s svojo lojalnostjo dokazali Turčiji, da so za njeno preureditev v evropsko državo. Bal se je revolucionarnega programa, ki bi lahko prestrašil Turčijo in Evropo in priporoča mirljuben program Makedoncev bo dobil podporo in odobravanje velikih sil.«

Krste Misirkov je naredil natančno analizo makedonske stvarnosti in njenega prihodnjega razvoja, postal je prerok makedonskega literarnega jezika in pravopisa. Dokaz za to je njegova knjiga, apisaa predvsem a veleško-prilepsko-bitolsko-ohridski govorni osnovi. »Kot naslednik ideje o popolni odcepitvi naših interesov od interesov balkanskih narodov in o samostojnem kulturno-nacionalnem razvoju sem pisal centralno makedonsko narečje, ki bo odslej makedonski literarni jezik.« In res, centralni makedonski govori so postali osnova makedonskega literarnega jezika v svobodni ljudski republiki Makedoniji. V odnosu do azbuke je odvrgel staroslovanske »ѣ«, »ѣ«, nazalni o, e in »ѣ« ter zveze »ja«, »ju« in »šč«, kot znake, ki ne ustrezajo doseženemu napredku v razvoju makedonskega jezika ob začetku 20. stol. Zadržal je staroslovanski, g, k, n in l je omehčal z znakom '.

Na koncu svojega »Predgovora« ostaja glede svojega poznavanja jezika skromen: »Napake, ki se bodo našle v moji knjigi, so nekaj naravnega in bi jih bilo mogoče odstraniti samo s temeljitim znanjem centralnega makedonskega narečja, s čimer se jaz ne more pohvaliti. Vendar upam, da bo Makedolnce takše jezik še vedno prijetnejši in bolj zveneč kot jezik naših sosedov . . .«

TRIBUNO UREJAJO:

NADEŽDA CACINOVIĆ, IZTOK GEISTER (ODGOVORNI UREDNIK), TONE PAČNIK, BOŠTJAN PIRC (UREDNIK FOTOGRAFIJE), SLAVKO PREGL, RUDI RIZMAN (ZASNOVE), DIMITRIJ RUPEL, DUŠAN TRŠAR (TEHNIČNI UREDNIK), PETER VODOPIVEC, GLAVA IN SIGNATURE — ALES VODOPIVEC

TRIBUNA — IZDAJA ÚO ZSJ — UREDNIŠTVO IN UPRAVA TRG REVOLUCIJE 1/II — TELEFON 21-280 — TEKOČI RAČUN 501-8-78/1 — LETNA NAROČNINA ZA ŠTUDENTE DESET N DIN, ZA OSTALE PETNAJST N DIN — POSAMEZEN IZVOD 50 PAR — ROKOPISOV IN FOTOGRAFIJ NE VRAČAMO — TISKA ČP DELO, LJUBLJANA, TOMŠIČEVA 1, TELEFON 23-522 — POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Sklepni del uvoda v drugo izdajo knjige K. P. Misirkova „Za makedonckite raboti“

Krste Misirkov, borec za nacionalno kulturo, je poznal problem makedonskega literarnega jezika in pravopisa ter je z veliko topilino in ljubeznijo govoril o tej pomembni nacionalni karakteristiki. Pisal je: »Do našega narodnega jezika moramo gojiti ljubezen, če hočemo ostati zvesti našim pradedom. Ljubezen do narodnega jezika je naša dolžnost in naša pravica. Dolžni smo ljubiti naš jezik, ker je naš, tako kot je naša domovina.«

Misirkov s svojim delom in svojim odnosom do literarnega jezika zasluži v naši kulturni zgodovini takšno mesto, kot ga ima v srbski začetnik srbske filološke znanosti Vuk S. Karadžić in v bolgarski kulturni zgodovini Otec Paisij.

V knjigi »Za makedonckite raboti« je Misirkov utemeljil svoje poglede na makedonsko nacionalnost in zadal rušilni udarec velikobolgarskim, velikosrbskim in velikogrškim osvajalnim in šovinističnim načrtom.

Njegova misel in klic za boj proti tistim, ki so vlekli naš narod na krivo pot, je bila: »Boj s propagandami v Makedoniji ne pojema, ampak traja naprej in narašča, zato imamo tu še dela z bojem za svobodo,z bojem proti mračnim silam, ki ne pustijo, da bi domovina s svojimi očmi videla svoje interese, ampak ji natikajo očala, ki zamegljujejo resnico ter ji dodajajo srbsko, bolgarsko ali grško barvo. Čas je, da odvržemo s svojih oči mreže, ki nam jih natikajo nacionalne in verske propagande v Makedoniji;« ta misel je ostala aktualna do leta 1912 in do leta 1918, ko sta bila makedonska zemlja in makedonski narod dvakrat razdeljena. Ta misel je ostala aktualna do leta 1941, ko je bila Makedonija tretjič okupirana in razsekana od nemško-italijansko-bolgarskih fašističnih tolp, ki so jim pomagali velikobolgarski, velikosrbski in velikomakedonski šovinisti. Ta misel ostaja aktualna tudi danes; naj služi kot parola za dokončno uničenje sovražnih ostankov makedonskega naroda tako v mejah naše skupne domovine Jugoslavije kakor tudi zunaj njenih meja. Naj služi za okrepitev enotnosti makedonskega naroda ter bratstva in enotnosti makedonskega naroda z drugimi jugoslovanskimi narodi.

V knjigi »Za makedonckite raboti« je Krste Misirkov strasten avtonomist in nacionalni separatist. Avtonomija in nacionalni separatizem sta bila v takratnih objektivnih ekonomskih in političnih pogojih na Balkanu pravilna. Avtonomija kot minimum programa nacionalno-revolucionarnega gibanja je služila kot močno orožje vrokah makedonskega naroda v obrambi proti osvajalni politiki sosednjih balkanskih imperialističnih držav in njihovi razdiralni, raznarodovalni propagandi v Makedoniji; to, avtomomija — je služilo kot močno orožje proti ostankom fevdalizma v Otomanskem imperiju, za zaščito nacionalnih, ekonomskih in kulturnih pravic makedonskega naroda. V novih, spremenjenih pogojih s spremenjenimi socialno-ekonomskimi in političnimi razmerami v svetu in z naraščanjem progresivnega gibanja v Jugoslaviji, katerega namen je, da se usmeri v splošni boj za socialno in nacionalno zatirane jugoslovanske narode in v ustvarjanje splošne ljudske fronte proti skupnemu sovražniku — fašizmu, postajata avtonomija in nacionalni separatizem, v svojem času napredna, nazadnjaštvo in nevarnost za makdeonski narod, postajata njegova največja sovražnika.

V obdobju kapitalizma oziroma njegovega preraščanja v imperializem je reševanje narodnostnega vprašanja dobilo novo osvetlitev in nov princip, ki ga je postavil Lenin, da ima namreč vsak narod pravico do samoodločbe. Ta princip, za katerega se je bojevala KPJ že v stari Jugoslaviji, je leta 1941 postal meso in kri, postal je stimulans v skupnem boju socialno, ekonomsko in nacionalno zatiranih jugoslovanskih narodov proti fašizmu . . .

Makedonski narod je šel z orožjem v roki skozi štiriletni osvobodilni boj, bojeval se je za uresničitev principov samoodločbe, skupaj z drugimi jugoslovanskimi narodi je nasprotoval okupatorju in notranjim sovražnikom in uspel uresničiti svoje stoletne ideale. Tega makedonski narod ne bi mogel storiti sam, ampak samo v bojni skupnosti z drugimi bratskimi narodi Jugoslavije, — tako se sami zase ne bi bili mogli osvoboditi niti drugi jugoslovanski narodi. Svoboda makedonskega naroda je zato hkrati svoboda drugih jugoslovanskih narodov, je delo splošne ljudske fronte teh narodov. Tako »makedonsko vprašanje« preneha biti samo vprašanje za makedonski narod, ampak ravno tako za srbski, hrvatski, slovenski in črnogorski, postaja splošno — jugoslovansko vprašanje. Za svobodo makedonskega naroda in njegovo enotnost so zainteresirani tudi drugi jugoslovanski narodi

Krste Misirkov je med analizo novih pogojev in razmer pred svojo smrtjo govoril svojim prijateljem: »Žal mi je, ker nisem predvideval federalizma.«

Navedene misli Krste Misirkova v knjigi »Za makedonckite raboti« so bile z določenimi izjemami pravilne za svoj čas. Marsikatera njegova misel se je v novih pogojih uresničila, a nekatere so še danes aktualne in čakajo na uresničitev (npr. zedinjenje makedonskega naroda, odstranitev nacionalno-religiozne nestrpnosti, dokončno uničenje velikobolgarske vrhovistične, velikosrbske in velikomakedonske reakcije in šovinizma).

Tako ideje makedonske inteligence, med njo tudi Krste Misirkova, ki se je zbirala okrog časopisov »Loza« in »Makedonski golos«, ostajajo v zgodovini makedonskega naroda kot iskre, ki se bodo razširile ter se izoblikovale in uresničile v novih pogojih in v višji formi.

Skopje 1946 Darko Džambas

ANDRAŽ ŠALAMUN, MILENKO MATANOVIĆ IN MARKO POGAČNIK V MODERNI GALERIJI

Andraž Šalamun je bil v beli srajci. Iz likovnega kota njenega ovratnika je visela vijoličasta kravata. Tako kot srajca tudi kravata ni bila vidna v celoti, zakrival jo je siv suknjič, oblečen čez srajco. Suknjič se je z istovrstnimi hlačami ujemal v t. im. obleko. Na glavi se je od časa do časa pojavil prenosljiv polcilinder, na nosu pa so se največkrat simultano s pokrivalom pojavljali naočniki vrste »lornjon«.

Milenko Matanović je imel čez običajni pulli strog suknjič z visokim ovratnikom. Čudovito blago s srebrnim orientalskim vzorcem na črni podlagi se dobi v Nami, iz katerega potem edini dolgolasi krojač v Ljubljani skroji v dveh dneh tak suknjič. Blago kupujejo pretežno gospodinje za predpasnike.

Marko Pogačnik se je pojavil v oranžnozeleni črtasti mini obleki, izpod katere so, poetično rečeno, rasle grobe moške hlače. Okoli vratu je bilo na obleko vrženo nič koliko barvastega okrasja, ki pa je v celoti ohranilo ravnotežje z vzorcem blaga na obleki. Deloma je bilo imenovano okrasje tudi užitno. Do ramen segajoči lasje so se med potjo večkrat cepili.

V Moderni galeriji so bili tudi drugi ljudje z drugačnimi imeni in oblekami. Nekateri so prišli okrašeni s cvetjem in so takšni tudi odšli. Cvetje je bilo okrašeno s cvetličnimi in drugačnimi vzorci.

Papirnati krogci (približno dva in pol centimetra v premeru) so opozarjali gledalce na zvezo med razstavljenimi artikli in razstavljalci. Krogec rdeče barve je v zvezi z imenom Andraž Šalamun, ki je znak za enega izmed razstavljalcev. Krogec rožnate barve je v zvezi z imenom Milenko Matanović, ki je znak za drugega izmed razstavljavcev. Krogec karmin barve je v zvezi z imenom Marko Pogačnik, ki je znak za tretjega izmed razstavljalcev.

Krogec rdeče barve.

Razmerje med barvo in obliko je edino razmerje, ki še kako interesira te slike. Ker so oblike (konture) jasne, in ker so v okvirih te jasnosti določene tudi barve, so slike čiste po metodi, ki je edina interesantna vsebina. V oklepaju zdržnosti je treba zadrževati občutek, po katerem je le človeška kontura shematična v razmerju do novodobnih oblik. Tudi novodobne oblike so shematične oziroma približne.

Krogec rožnate barve.

Oblika se v prostoru pojavlja kot energija. Različnost energije funkcionira preko različnih barv. Barve so znaki. Značilno za te barve je, da so kontrastne. Oblika kot taka nudi podlago lepoti (urejenosti) energije.

Krogec karmin barve.

Plastike so narejene po stvareh, ne pa po spominu na te stvari. Spominu je znan občutek, ne pa stvar. Ker sta dve stvari, je lahko ena po drugi le tako, da sta dve (različni) stvari, vprašanje identifikacije ne pride v poštev. Značilna je teža, občutek lahko(tno)sti je varljiv.

Pri risbah metoda ustreza videzu. Vidimo le toliko črt, kot razpoznamo oblik. Posamezna risba je nepojmljiva, kar potrjuje naslednja risba v okviru istega, različna od prejšnje.

I. G.

»DELO« JE VENDARLE ZAČELO RAZPRAVO O KONCEPTU – »BORBINEM«

Seja univerzitetnega sveta z dne 15. februarja 1968

Za novega predsednika univerzitetnega sveta je bil izvoljen dr. ing. Milan Osredkar, direktor inštituta Jožef Štefan in redni prof. na elektrofakulteti v Ljubljani.

Ker je nekaterim predsednikom oziroma članom komisij univerzitetnega sveta potekla mandatna doba, so bili izvoljeni novi predsedniki oziroma člani kot njihovi namestniki. Na mesta člana v komisiji za znanstveno raziskovalno delo Silvo Hrast. Na mesto predsednika v komisiji za tuje študente ing. Leopold Andrée in na mesto člana v isti komisiji njen dosedanji predsednik dr. ing. Stanko Grafenauer. Na mesto predsednika v komisiji za telesno kulturo, tehnično in izvenarmadno vzgojo Janez Zemljarič in na mesto člana v isti komisiji Franc Koglot. Prof. dr. Stojan Cigoj pa je bil izvoljen na mesto predsednika v komisiji za materialna vprašanja študentov.

Rektor prof. dr. ing. Roman Modic je v svojem poročilu seznanil univerzitetni svet s tekočimi rektoratskimi posli. Povedal je, da bo univerza v letošnjem letu prejela sicer nominalno enaka sredstva kot lani, vendar bo realna vrednost po predvidevanjih za približno 8 % manjša. Prisotne je opozoril na osnutek zakona o visokem šolstvu. Osnutek, ki ga pripravlja skupščinska komisija, je v zadnji fazi priprav in bo kmalu dan javnosti v razpravo. Sporočil je tudi, da je zagotovljena nadaljnja gradnja strojne, gradbene in biotehniške fakultete.

Glavni tajnik univerze Edo Grgič je visoki zbor seznanil z zaključnim računom univerze za leto 1967. Navzoče je obvestil o razdelitvi odviših sredstev na rezervni sklad in na sklad odvišne porabe s klavzulo, da je iz rezervnega sklada ta sredstva v primeru nujnih nepredvidenih izdatkov še vedno moč koristiti v tekočem letu.

Predsednik študijske komisije prof. dr. Kobe je navzoče seznanil z obširnimi raziskavami in razmišljanji študijske komisije o vrsti problemov s področja osnovne dejavnosti na univerzi.

Prisotni so največ razpravljali o eventualni uvedbi t. im. pripravljalnega letnika, ki bi praktično podaljšal študij na univerzi za eno leto. Mnenja o podaljšanju študija niso bila naklonjena: nekateri so menili, da je problem rešen s ponavljanjem prvega letnika v primerih, ko je to potrebno, to pa je uresničljivo tako, da se študenta tudi v tem kritičnem obdobju z vpisom naveže na matično fakulteto. Slišati je bilo tudi mnenje, da je treba glede na to, da terja delo z novinci poseben napor, najti ustrezne in učinkovite oblike takega dela v prvem letniku. Pojasnilo o potrebnosti pripravljalnega leta na univerzi le pri nekaterih specialnih usmeritvah ni razjasnilo nejasnosti v zvezi s tem vprašanjem. Kar zadeva jezike (latinščino, nemščino), bi pripravljalno vlogo gotovo lahko prevzelo nase srednje šolstvo.

V okviru racionalizacije študijskih moči in sredstev je bilo z vso ostrino obravnavano vprašanje smotrnosti izpitov iz predmeta predvojaška vzgoje na univerzi, s posebnim pogledom na to, da uspešno opravljanje izpitov iz tega predmeta ne nudi študentu nikakršne stimulacije v smislu zmanjšanja vojaške obveznosti. V razpravi je bilo poudarjeno, da izpit iz predvojaške vzgoje ne more biti več pogoj za prehod iz enega letnika v drugega, lahko je kvečjemu pogoj za dvig diplome.

Poudarjena je bila potreba dolgoročnega načrtnega dela pri uvajanju humanistične izobrazbe na tehniške fakultete. Predlagan je bil podiplomski režim priprave strokovnjakov tehniških fakultet za poučevanje humanističnih ved na matičnih fakultetah. Takšne strokovne zadeve upoštevajoča družboslovna izobrazba bi gotovo pomenila pomemben korak naprej na obeh »navzkrižnih« področjih, tako v tehniki kot v družboslovju.

Sledilo je poročilo univerzitetne stanovanjske komisije in sprejem predlogov univerzitetne komisije za kulturne stike s tujino o podelitvi univerzitetnih in Knafljevih štipedij.

Sejo univerzitetnega sveta je zaradi odsotnosti novoizvoljenega predsednika vodil prof. dr. ing. Anton Hubelj.

PREŠERNOVE NAGRADE ZA ŠTUDENTE

V četrtek, dne 8. februarja, je bila ob 10. uri v zborničnl dvorani univerze svečana podelitev Prešernovih nagrad za študente. Nagrade je ob prisotnosti nekaterih vidnejših družbeno-političnih predstavnikov podelil rektor ljubljanske univerze dr. Roman Modic.

Akademski pevski zbor je ob tej priložnosti zapel nekaj pesmi.

Za dela, ki so napisana posebej za Prešernovo nagrado — na teme, ki jih vsako leto na predlog fakultet razpiše univerza, se podeljujejo nagrade v znesku 1000 ND, za seminarske ali diplomske naloge pa 400 ND.

Nagrade so dobili:

Filozofska fakulteta: Alenka Novak, Janez Kavčič, Marija Hrovat, Nevia Šegota, Janez Dular, Marija-Mojca Grafenauer in Niko Grafenauer;

Pravna fakulteta: Matevž Krivic;

Ekonomska fakulteta: Anton Tadel, Magda Ocepek-Banovič in Ivan Lozej;

Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo: Alojz Vrbanič, Alenka Kovačič, Branko Borštnik, Breda Bučar, Andrej Arhar, Marjan Cesar, Anton Kotar, Dušan Kotnik, Janez Malovrh, Matija Maučec, Igor Vilfan, Slobodan Žumer, Vinko Potočnik, Ranko Todorović in Radenko Komljenović;

Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo: Rozika Toth, Vladimir Švab in Božo Kogovšek;

Fakulteta za strojništvo: Vinko Skubic;

Medicinska fakulteta: Martina Žmuc, Jože Drinovec, Marko Medvešček, Tomaž Tomažević in Milan Cavić;

Biotehniška fakulteta: Maruška Vidovič in Katja Toplak.

Akademija za likovno umetnost

Rektor akademije prof. Kalin je podelil Prešernove nagrade devetim slušateljem Akademije za likovno umetnost v Ljubljani.

Za dela na slikarskem in kiparskem področju so dobili nagrade naslednji slušatelji specialisti: Emerik Bernard, Lado Pengov, Redžo Kolaković in Alija Kučukalić.

Med slušatelji rednih letnikov so bili na slikarskem oddelku nagrajeni Srečko Dragan in Vida Slivnikar, na kiparskem pa Viktor Gojković.

(Nadaljevanje na 2. strani)

SREČO DRAGAN – TERMOFOR